

De Merel (nog steeds) in zwaar weer

De Merel staat al enkele jaren in de belangstelling door de uitbraak van het Usutu-virus. Een ziekte die vanuit het zuidoosten oprukt. Is dat bij tellingen te merken?

Usutu en Merels

In de zomer van 2016 werd Usutu voor het eerst in ons land vastgesteld en vond aanzienlijke merelsterfte plaats. Ook in 2017 en 2018 was dat het geval. Merels die in hoge dichtheden leven, zoals in urbane gebieden, zullen het meest vatbaar voor het virus zijn. Wat zijn de bevindingen bij het Meetnet Urbane Soorten (MUS)?

Landelijke afname

Landelijk namen de aantallen Merels in urbane gebieden tussen 2007-16 af met gemiddeld 1% per jaar, zowel in de hoge als lage delen van het land. De afname van 2016 (eerste uitbraak Usutu) op 2017 bedroeg 4% en van 2017 op 2018 14%. De eerste MUS-resultaten in 2019 tonen een verdere afname met 16%.

Regionale verschillen

In 2017 manifesteerde de afname zich alleen in Hoog-Nederland, gelegen boven NAP (vooral zandgronden). De afname bedroeg er 8% terwijl de aantallen in Laag-

Nederland (beneden NAP, klei en veen) gelijk bleven. In 2018 trad ook in de lage delen van het land afname op (met 11%), maar minder sterk dan in Hoog-Nederland (-18%), in 2019 was de afname in beide regio's nagenoeg gelijk (16% resp. 15%).

De provinciale trends vertonen een zuid-noord gradiënt (figuur 1). Gerekend over de hele looptijd van MUS (13 jaar) kende Groningen het meest positieve beeld, terwijl in Limburg maar een derde van de urbane Merels overbleef. In bijna alle overige provincies versnelde de al bestaande afname in de laatste 4-5 jaar.

Zou ook de Zanglijster vatbaar zijn voor Usutu? Dat blijkt niet uit onze gegevens, want de recente aantallen wijken niet duidelijk af van die van vóór de uitbraak van Usutu, zowel landelijk als regionaal.

Usutu de (enige) boosdoener?

Een verband tussen de uitbraak van Usutu en de aantalsontwikkeling van urbane Merels is aannemelijk. In 2016 zijn de eerste aan deze ziekte gestorven Merels

De Merel was jarenlang onze talrijkste broedvogel, maar nu niet meer? Lievelede, 6 maart 2015.

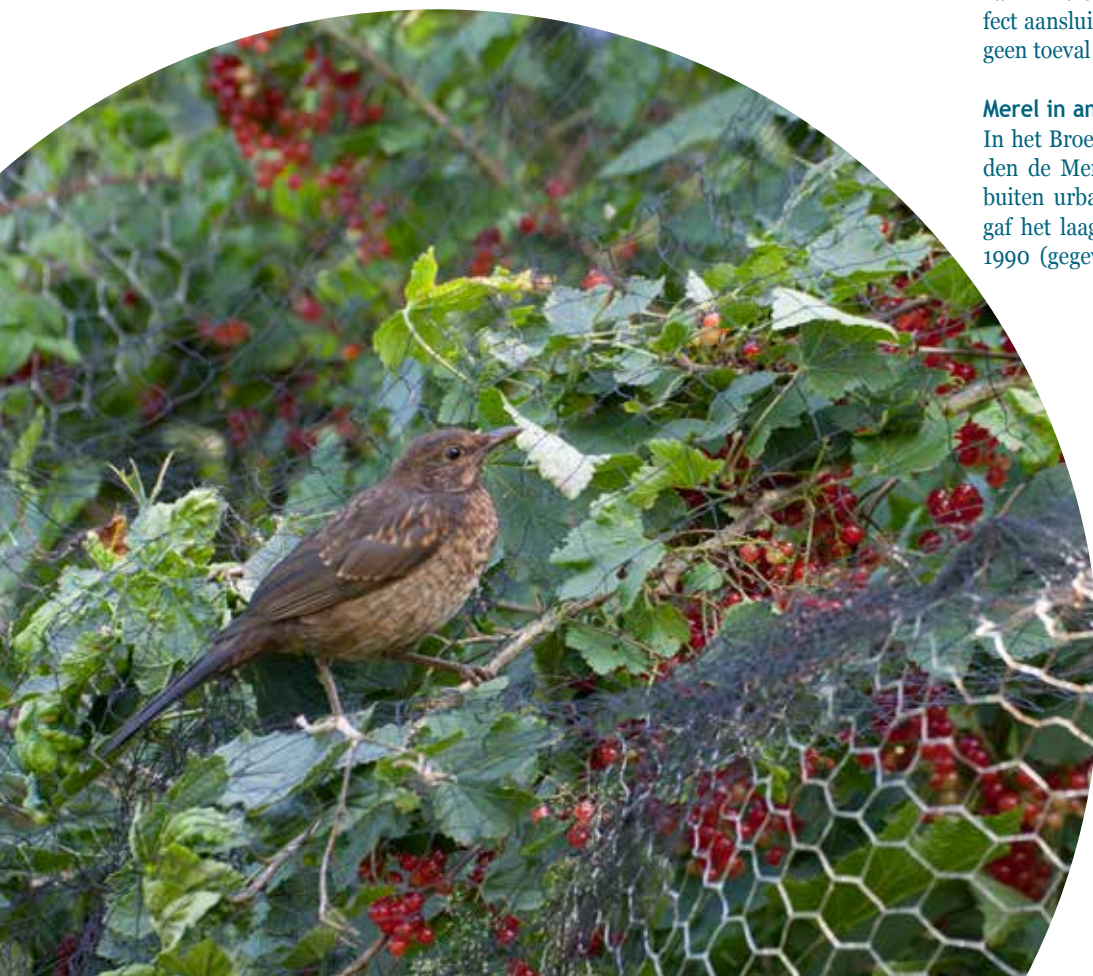
Foto: Gejo Wassink

gevonden in Zuidoost-Nederland, in 2017 kwam West-Nederland aan de beurt en in 2018 Noord-Holland en de beide noordelijke provincies. Dit kan betekenen dat we ook daar nog een (verdere) terugval kunnen verwachten. Hoewel in Zeeland en Flevoland in 2016-18 niet opvallend veel dode Merels gevonden zijn, nam de soort ook hier in deze periode duidelijk af.

Vergeet overigens niet dat we twee uiterst droge voorjaren en zomers achter de rug hebben, vooral in de zuidoostelijke helft van Nederland; slechte omstandigheden voor broedende Merels. Dat echter het overzicht van in Duitsland dood gemelde Merels perfect aansluit op de trends in eigen land, zal geen toeval zijn.

Merel in andere telprojecten

In het Broedvogel Monitoring Project worden de Merels (en andere soorten) geteld buiten urbaan gebied. De index van 2018 gaf het laagste punt weer, gerekend vanaf 1990 (gegevens 2019 nog onvolledig). Dit

Hoe bij afgeschermd aalbessen te komen? Deze uitgevlogen jonge Merel vindt er vermoedelijk wel wat op. Foto: Luc Hoogenstein

Donkere tijden voor Merels, maar misschien staan we op een keerpunt. Lievelede, 24 januari 2015.
Foto: Gejo Wassink

kan betekenen dat de merelsterfte zich niet tot urbaan gebied heeft beperkt. Ook bij andere telprojecten (Jaarrond Tuintelling, LiveAtlas) waren de aantallen dit voorjaar opvallend laag. De Merel was decennia lang onze algemeenste broedvogel, maar je kunt je afvragen of die vlieger nog opgaat.

Minder sterfte in 2019?

Een sprankje hoop aan het einde van deze bijdrage. De sterfte van Merels manifesteerde zich in de voorgaande jaren in de maanden juli-september. Op de site van Sovon (sovon.nl/nl/content/vogel-en-zoogdiersterfte) en bij het DWHC zijn er tot het moment van schrijven (half augustus) duidelijk minder dode Merels doorgegeven dan vorige jaren, en de onderzochte vogels scoorden negatief op Usutu. Zou het een keerpunt betekenen? We gaan het zien en tellen.

● **Jan Schoppers & Erik van Winden**

Figuur 1. Merel. Trends per provincie in MUS in 2007-19.

Terwijl Groninger stadsmereels zich goed handhaafden, verdween tweederde van de soortgenoten in Limburgse steden.
Foto: Michel Geven

